

УДК 378:811.111

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ І РОЛІ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

Шевченко М.В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті розглянуто типи мультимедійних засобів. Найбільша увага приділена дослідженню особливостей аудіовізуальних засобів навчання, що включають кінострічки, телепередачі й інші види озвучених відеозаписів. Робота містить перелік типів відео. Зазначено класифікацію відеозаписів відповідно до різних навчальних функцій. Перелічено переваги застосування мультимедіа на заняттях з англійської мови, а також розглянуто роль і користь автентичних мультимедійних засобів на заняттях із англійської мови студентів технічного ВНЗ.

Ключові слова: мультимедіа, мультимедійні засоби, заняття, англійська мова, технічний, вищий навчальний заклад (ВНЗ), аудіовізуальні засоби, відео.

Постановка проблеми. Мультимедійні засоби оточують нас усюди – як у повсякденній, так і в професійній сфері. За допомогою них уся інформація, що є навколо нас, виглядає цікавішою й краще запам'ятовується. Таким чином, недивним є те, що все частіше мультимедіа застосовується в навчанні учнів шкіл і студентів, адже, як відомо, їх вікові групи краще сприймають навчальні матеріали й дані через аудіовізуальний канал сприйняття. Проте, хоча мультимедійні засоби виглядають привабливішими, ніж стандартні друковані матеріали в навчанні іноземних мов студентів технічних спеціальностей під час занять із професійною тематикою чи/і зі складною термінологією, не можна використовувати мультимедіа просто заради гарного представлення навчальної інформації. Перед тим, як готувати заняття з іноземної мови з використанням мультимедійних засобів, необхідно провести глибоке дослідження особливостей цих засобів (які є їх види, яким чином їх використання буде впливати на роботу на занятті та якою буде користь). Особливо це стосується занять із англійської мови студентів технічних ВНЗ, оскільки їм необхідне більш детальне пояснення теми й лексико-граматичних особливостей іноземної мови, ніж студентам мовних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. І.А. Щербакіна [11] досліджує переваги використання кінострічок на заняттях. Відповідно до автора, кіно має сильний вплив на ефективність засвоєння отриманої інформації. Л.Б. Чашко [8] аналізує особливості використання аудіовізуальної навчальної інформації на заняттях. Головним висновком роботи є те, що аудіовізуальні засоби, зокрема фільми й відеозаписи, забезпечують мимовільну увагу студентів і мимовільне запам'ятовування, особливо, якщо їх зміст пов'язаний із попереднім досвідом учнів і раніше засвоєними знаннями. Гуржій А.М. [4] вивчає застосування візуальних і аудіовізуальних засобів під час навчання іноземної мови. У праці зазначено, що мультимедіа на заняттях можна використовувати як наочну опору для пояснення зв'язків між явищами та процесами, що вивчаються; для полегшення доступності навчання, його індивідуалізації й інтенсифікації; активізації емоцій та інтересу студентів; як основу для обговорення, а також для урізноманітнення форм проведення занять. Волошинова Л.В. [3] розглядає

роль аудіовізуальних мистецтв у навчально-виховному процесі. Дослідниця стверджує, що використання автентичних кіно- й відеозаписів позитивно впливає на оволодіння студентами знаннями з практичного курсу іноземної мови, включаючи фахову лексику.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досить багато дослідників розглядають варіанти використання мультимедійних засобів на заняттях у школах і мовних вищих навчальних закладах (ВНЗ). Незважаючи на це, особливості й роль автентичних мультимедійних засобів на заняттях з англійської мови в технічних ВНЗ мають потенціал для більш глибокого вивчення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження особливостей і ролі мультимедійних засобів на заняттях з англійської мови в технічних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Мультимедійні засоби навчання включають візуальні, аудіовізуальні й аудитивні. Зміст кожного типу розкривається за допомогою аналізу способу донесення навчальної інформації ними до осіб, які навчаються, й способу її сприйняття реципієнтами. Розглянемо особливості кожного засобу детальніше.

Візуальні засоби навчання (малюнки, проєкції, неозвучені відеозаписи) сприймаються студентами через зорові аналізатори, тобто безпосередньо чуттєво-наочним способом.

Інформація, закладена в аудитивних засобах, доноситься через звукові аналізатори. Прикладом є пісні й будь-які інші аудіо записи.

Аудіовізуальні засоби навчання поєднують особливості передачі навчальних даних через комбінацію способів двох попередньо зазначених засобів навчання – за допомогою одночасного задіяння зорових і слухових аналізаторів. Таким чином, вони є найбільш ефективними під час навчання англійської мови студентів технічних ВНЗ. Аудіовізуальними засобами є кінофільми, кінофрагменти, озвучені відеозаписи, тощо [4, с. 3].

На заняттях з англійської мови мають використовуватися виключно автентичні англійськомовні аудитивні, візуальні й аудіовізуальні засоби. Варто уточнити, що в словнику з педагогіки Г.М. Коджаспірової та О.Ю. Коджаспірова [5, с. 23] поняття «автентичний» пояснюється як достовірний, справжній.

Психологічна формула успіху, за словами Л.В. Волошинової [3, с. 56]: інтерес – стимул – реакція на стимул – мотив дії – сама дія, – знаходить своє педагогічне підтвердження, коли йдеться про вивчення іноземної мови з використанням двох типів документів: програмних і ефемерних.

Програмні документи (підручник, збірки граматичних вправ та ін.) створюють кістяк навчання, вони є джерелом поступового надбання знань, дають тому, хто вивчає, орієнтир і надовго відкладаються в пам'яті. Ефемерні документи (пісні, аудіовізуальні/мультимедійні засоби, газетні статті, фотографії, інформація з Інтернету, інші автентичні документи) обираються з метою розширити світогляд і дати можливість зовнішньому світу «увійти» в аудиторію і перетворити її на місце подій.

Аудіовізуальні засоби використовувалися з навчальною метою вже з середини минулого століття. Роже Оден [6, с. 356], один із ініціаторів програми розвитку національної освіти Франції із застосуванням вищенаведених засобів, зазначав: «У нашому суспільстві можна тільки мріяти про громадянина, який би міг не тільки не потрапити під владу нескінченного потоку зображень і звука, що оточують його (через телебачення і все більше через комп'ютери), але й навчитися керувати ними, щоб знаходити з їхньою допомогою необхідну йому інформацію, здійснювати комунікацію і брати участь у житті суспільства».

У своїй праці «Кіно в обучении иностранным языкам» І.А. Щербакова [11, с. 23] у свою чергу зазначає, що кіно як досить інтенсивний зовнішній подразник викликає продуктивну умовно-рефлекторну діяльність і, таким чином, є потужним й ефективним засобом, який сприяє швидшому та якісному здобуванню знань і навичок.

Використання аудіовізуального методу означає синхронне використання візуальних і аудитивних компонентів на основі ретельно відібраного як ситуативного, так і мовленнєвого матеріалу, основою якого є широке залучення аудіовізуальних засобів (варіант прямого методу). Основною метою цього методу, що виник у 60-ті роки ХХ ст., було комунікативне навчання на усній основі. Всі інші цілі (освітня, виховна, розвиваюча) реалізуються у процесі здійснення цієї головної мети [3, с. 23].

Сучасною теоретичною основою рекомендацій Ради Європи є теорія комунікативного навчання, в тому числі комунікативної компетентності, яка передбачає одночасний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, а також посилення ролі аудіовізуальних (мультимедійних) засобів [2, с. 29].

Людина пізнає оточуючий світ за допомогою всіх органів чуття, проте основними каналами одержання інформації є слухові й зорові аналізатори. Система «вухо-мозок» може пропустити за секунду до 50 біт інформації. Водночас пропускна здатність зорового аналізатора в 100 разів більша. Особа, яка лише слухає, запам'ятовує 15% мовної інформації, яка тільки бачить – 25% зорової інформації, а та, яка слухає і бачить одночасно – 65% наданої інформації [3, с. 30; 14, с. 11].

Видова характеристика аудіовізуальних мистецтв, відповідно до Л.В. Волошинової [3, с. 10], розкриває потенціал кіно-, теле- й відеотворів у системі мовної підготовки. Вітчизняні дослідники

вживають термін «аудіовізуальні мистецтва» як синонім екранних мистецтв, які включають вищезазначені види інформаційних джерел, як просторово-часові мистецтва технічного комплексу з образотворчою доміантою. Вони дозволяють представити біфункціонально будь-яку навчальну інформацію: як джерело наукових, культурних даних і як предмет окремого вивчення [3, с. 8].

Відео є особливим за своєю природою, оскільки воно, як стверджує М. Аллан [12], уможлиблює поєднання зорових і звукових образів у типових умовах, пропонує студентам мовленнєву ситуацію, в якій вони мають можливість стати активними учасниками комунікації з допомогою викладача.

Такі дослідники як І.С.П. Нейшн і Дж. Ньютон [13] підкреслюють важливість комунікативних стратегій під час навчання студентів іноземної мови. Ці методики можуть допомогти підтримати розмову, навіть якщо студенти не знайомі з даною темою. Успішна розмовна техніка зазвичай полягає в тому, що за питанням завжди слідує коротка відповідь і додаткова інформація, що відноситься до неї. Саме художні фільми забезпечують студентів великою кількістю прикладів подібних стратегій.

Виділяють такі види відеофонограм:

- спеціально підготовлені з навчальною метою;
- навчальні відеофонограми, що вимагають адаптації до етапу навчання;
- телекурси, мультимедійні курси;
- художні і документальні фільми [10, с. 116-117].

Така технічна можливість відео, як пауза створює умови для окремого аналізу звука й зображення, певних кадрів і їх художньо-естетичної функції. Запис звукової доріжки можна використати з такою педагогічною метою, як аудіювання.

Комплексність і різнобічність впливу відео-запису досягається завдяки його різноманітним функціям: пізнавальній, соціальній, виховній, оцінчій та комунікативній, видовищній і естетичній [3, с. 15-16].

Використання відео на заняттях із англійської мови професійного спрямування може виконувати такі функції [1, с. 52; 7, с. 58]:

- інформуюча (використання відеофрагмента для подачі нового матеріалу є джерелом мовної, екстралінгвістичної та іноземної соціокультурної інформації з теми, що вивчається; завдяки розширенню каналів сприймання, особливо зорового, як на свідомому, так і на підсвідомому рівні, є змога значно збільшити кількість мовних одиниць, що вводяться);
- навчальна (організовується показ мовленнєвого соціокультурного матеріалу з метою полегшення його семантизації, осмислення й запам'ятовування за рахунок психофізіологічних закономірностей, а також підключення до актив сприймання великої кількості аналізаторів і відчуттів, використання резервів зорового, більш місткого, каналу сприймання і зорової пам'яті, мимовільного запам'ятовування).

Під час формування навичок усного мовлення за допомогою відеофонограми створюються мовленнєві зразки та смислові опори, задається предметний план висловлювання і його логічна послідовність; а якщо відео пов'язане з вивченням певної теми чинної програми, то воно також стимулює та полегшує мовленнєву діяльність [7, с. 59].

- контролююча (реалізується імпліцитно під час виконання вправ, коли завданням студентів є передбачення змісту наступного висловлювання дійової особи, а після цього в них є можливість проконтролювати відповідність свого висловлювання текстові відеофрагмента під час перегляду уривка, або коли студентам представлена лише зорова модальність, а слухову вони відновлюють самі, чи навпаки [1, с. 53]);

- організуюча (використання відео допомагає створити на занятті штучне іншомовне середовище, стимулювати різні види навчальної діяльності, організувати активне повторення і керування процесом навчання [1, с. 53]).

Відповідно до різних навчальних функцій, які домінують на тому або іншому відрізку навчально-виховного процесу, відео розподіляються на:

- 1) відеофонограми-основи, що використовуються на етапі представлення нового матеріалу у вигляді автентичних художніх фільмів;

- 2) відеофонограми-опори у вигляді уривків фрагментів кінострічок, що використовуються для тренування у спілкуванні під час виконання умовно-комунікативних вправ рецептивно-репродуктивного, продуктивного характеру;

- 3) відеофонограми-стимули, які використовуються протягом тренування у спілкуванні під час виконання умовно-комунікативних та комунікативних продуктивних вправ [1, с. 53].

Дослідження показують, що під час усного представлення навчального матеріалу обсяг знань, що зберігається в пам'яті тих, хто навчається, через 3 год. складає 70%, а через 3 дні – 10%; під час візуального представлення того ж матеріалу – відповідно 72 і 20%, а під час аудіовізуального – 85 і 50% [10, с. 60].

Із вищесказаного випливає, що на першому місці за значущістю й ефективністю серед мультимедійних засобів знаходяться комбіновані аудіовізуальні засоби навчання (АВЗН), потім – зорові і, нарешті, звукові. Наочність багатогранна у своїх проявах і містить у собі як педагогічний, так і психологічний аспект [10, с. 60]. Базуючись на можливостях рецепторів людського організму, їхньому взаємозв'язку і взаємодії з мозком, наочність має фізіологічну основу. Можна стверджувати, що без наочності АВЗН не існує процесу навчання і неможливим є процес пізнання в цілому. Навчальний процес – це керована інформаційна система. Особливе місце в ній займає образна і слухова наочність (екранно-звукові АВЗН), що, з одного боку, організує і спрямовує сприймання, будучи джерелом «живого споглядання», а з іншого – виконує функції джерела інформації, кількості навчальної інформації та детектора організації уваги і спостереження [10, с. 61].

Застосування аудіовізуальних мистецтв на заняттях з англійської мови професійного спрямування цілеспрямовано розвиває [3, с. 99]:

- різні види активного мислення (образного, логічного, творчого і асоціативного);

- навички сприймання, інтерпретації, аналізу таких видів інформації, як вербальна, візуальна, аудитивна, аудіовізуальна;

- засвоєння медіамови та навичок її використання під час сприймання творів екранних традиційних мистецтв і інших засобів масової інформації;

- потребу у вербальному спілкуванні.

Під час перегляду відеозапису на занятті з англійської мови професійного спрямування в технічній ВНЗ пропонується не лише власне зорова і слухова наочність, але й автентична мовна наочність, що й визначає лінгвістичні основи її використання, а саме:

- лексична (реалії, використання експресивних та ідіоматичних засобів; розмовна, конотативна й фонова лексика; терміни, сталі вирази, звукоімітація, вигуки, заповнювачі пауз);

- граматична (інверсія, еліптичні та неповні речення, скорочені форми, розділові й риторичні питання тощо);

- фонетична (фонетична правильність мовлення – темп, тембр, інтонування, паузування, – реалізація якої стимулює виникнення та закріплення у свідомості студентів певних зразків-еталонів, структура яких характеризується єдністю трьох компонентів, що сприяють успішному формуванню мовленнєвих навичок і розвитку вмінь: слухового, артикуляційного й зорового).

Під час перегляду автентичних кінофільмів або їх фрагментів студенти мають можливість ознайомитися з усіма особливостями вимовного аспекту мовленнєвої діяльності: зразковістю звучання, лексичним, граматичним і фонетичним наповненням, висловами мовленнєвого етикету тощо [9, с. 54]. Особливо важливим це є для студентів технічних спеціальностей, які мають обмежений час на вивчення англійської мови професійного спрямування, оскільки вона не є їх профільним предметом. Таким чином, за допомогою автентичних мультимедійних засобів на заняттях із англійської мови студенти можуть наочно побачити, що саме вивчається іноземною мовою (прилади, конструкції, технології) та одночасно отримати зразки вживання лексики, граматики й мовлення загалом (вербальні й невербальні елементи) носіями мови, яку студенти технічного ВНЗ вивчають.

Висновки і пропозиції. 1. Мультимедійні засоби навчання включають візуальні, аудіовізуальні й аудитивні.

2. На заняттях із англійської мови в технічних ВНЗ найефективнішими є автентичні аудіовізуальні засоби, представниками яких є кінострічки, телепередачі й інші озвучені відеозаписи. Кіно викликає продуктивну умовно-рефлекторну діяльність і тому сприяє швидшому та якісному здобуванню знань і навичок, а також покращенню комунікативної компетентності студентів.

3. Виділяють такі види відеофонограм: 1) спеціально підготовлені з навчальною метою; 2) навчальні відеофонограми, що вимагають адаптації до етапу навчання; 3) телекурси, мультимедійні курси; 4) художні і документальні фільми.

4. Функції відеозаписів на заняттях із англійської мови в технічних ВНЗ: 1) інформуюча, 2) навчальна, 3) контролююча, 4) організуюча.

5. Відповідно до різних навчальних функцій, відео розподіляються на: 1) відеофонограми-основи, 2) відеофонограми-опори, 3) відеофонограми-стимули.

6. Застосування мультимедіа на заняттях з англійської мови розвиває: 1) активне мислення; 2) навички сприймання, інтерпретації, аналізу різних видів інформації (вербальна, візуальна, аудитивна, аудіовізуальна); 3) засвоєння медіа-

мови та навичок її використання; 4) потребу у вербальному спілкуванні.

7. Під час перегляду відео на занятті з англійської мови в технічному ВНЗ пропонується зорова, слухова й автентична мовна наочність (лексична, граматична, фонетична).

8. За допомогою автентичних мультимедійних засобів на заняттях із англійської мови студенти технічного ВНЗ можуть наочно побачити, що саме вивчається іноземною мовою (прилади,

конструкції, технології) та одночасно отримати зразки вживання лексики, граматики й мовлення загалом (вербальні й невербальні елементи) носіями мови.

Проаналізувавши особливості й роль мультимедійних засобів на заняттях з англійської мови в технічних ВНЗ, доцільною буде подальша експериментальна верифікація зазначеної користі мультимедіа для навчання англійської мови студентів немовних спеціальностей.

Список літератури:

1. Бориско Н. Ф. Обучение устной монологической речи с использованием видеофонограммы в интенсивном курсе на начальном этапе обучения / немецкий язык: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Бориско Наталья Федоровна. – К., 1988. – 226 с.
2. Витлин Ж. Л. Эволюция методов обучения иностранным языкам в XX веке / Ж. Л. Витлин // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 2. – С. 23-29.
3. Волошинова Л. В. Сучасні аудіовізуальні технології у вивченні іноземної мови: [наук.-метод. посіб.] / Л. В. Волошинова. – К.: Знання України, 2007. – 152 с.
4. Гуржій А. М. Візуальні та аудіовізуальні засоби навчання: [Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / А. М. Гуржій, В. П. Коцур, В. П. Волинський, В. В. Самсонов. – К.: Ін-т педагогіки АПН України. Наук.-метод. центр орг. розробки та вир-ва засобів навчання, 2003. – 173 с.
5. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.
6. Оден Р. Размышление о преподавании кино и аудиовизуальных искусств: [пер. с фр.] // Киноведческие записки. – 1999. – № 4. – С. 353-360.
7. Пащук В. С. Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Пащук Вікторія Степанівна. – К., 2002. – 247 с.
8. Чашко Л. Б. Аудіовізуальна навчальна інформація на уроках / Л. Б. Чашко // Педагогіка і психологія. – Київ: Педагогічна думка, 1999. – № 1(22). – С. 51-57.
9. Шабарова М. Г. Преимущества использования кинофильма на занятиях по домашнему чтению / М. Г. Шабарова // Коммуникативное иноязычное образование: Сб. науч. трудов Российского Центра иноязычного образования. – Вып. 10. – Липецк, 2000. – С. 54-63.
10. Шмирова О. В. Педагогічні умови використання аудіовізуальних засобів навчання іноземної мови у професійній підготовці менеджерів-аграріїв: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Шмирова. – К., 2004. – 22 с.
11. Щербакова И. А. Кино в обучении иностранным языкам / И. А. Щербакова. – Минск: Высшая школа, 1984. – 94 с.
12. Allan M. Teaching English with Video / M. Allan. – London: Longman, 1985. – 128 p.
13. Anisimova A. Modern Aspects of English Language Teaching: Theory & Practice: [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / А. Anisimova, L. Koshova. – Д.: Вид-во ДНУ, 2011. – 279 с.
14. Bailblé C. Les Genres télévisuels dans l'enseignement / C. Bailblé, T. Lancien, M. Serceau; sous la direction de Geneviève Jacquinet et Gérard Leblanc. – Paris, France: Hachette éducation. – 1996. – 144 p.

Шевченко М.В.

Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ И РОЛИ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ СРЕДСТВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ

Аннотация

В статье рассмотрены типы мультимедийных средств. Наибольшее внимание уделено исследованию особенностей аудиовизуальных средств обучения, среди которых фильмы, телепередачи и другие виды озвученных видеозаписей. Работа содержит перечень типов видео. Указано классификацию видеозаписей в соответствии с различными учебными функциями. Перечислены преимущества использования мультимедиа на занятиях по английскому языку, а также рассмотрены роль и польза аутентичных мультимедийных средств на занятиях по английскому языку студентов технического ВУЗа.

Ключевые слова: мультимедиа, мультимедийные средства, занятие, английский язык, технический, высшее учебное заведение (ВУЗ), аудиовизуальные средства, видео.

Shevchenko M.V.

National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

INVESTIGATION OF FEATURES AND THE ROLE OF MULTIMEDIA AIDS IN ENGLISH LESSONS AT TECHNICAL UNIVERSITIES

Summary

The article presents types of multimedia that can be used in English lessons at technical universities. Most attention is paid to investigation of the features of authentic audiovisual aids that include films, TV shows and other videos with sound. The paper contains a list of video types. The classification of videos according to various educational functions is provided. The advantages of multimedia use in English language lessons are listed. The role and benefits of authentic multimedia aids in English lessons of the students of technical universities are also examined.

Keywords: multimedia, English, lesson, technical, university, audiovisual aids, video.